

ASTRAEA

Een uitgave van de Stichting Vrouwengeschiedenis
van de Vroegmoderne Tijd

Jaargang 19, nr.1, mei 2009
ISSN 1 384-8550

Van de voorzitter

Verdrietige en heuglijke gebeurtenissen zijn te melden sinds het verschijnen van de vorige *Astraea*. Een van onze leden, Florence Koorn, is 15 november 2008 overleden. Florence was een gedreven historicus en vooraanstaand archivaris. We hebben onze deelneming betuigd aan haar familie.

Blij kunnen we weer zijn voor ons SVVT-lid Claudette Baar, die op 12 mei om 14.00 uur haar proefschrift *Uw sekse en de onze; Vrouwen en genootschappen in Nederland en in de ons omringende landen (1750-ca.1810)*, in de aula van de Universiteit van Amsterdam verdedigt. om 14.00 uur. Blij zijn we ook met het nieuws dat de penningmeester van de SVVT, Margu rite Corporaal, een vidi-aanvraag bij de NWO heeft ingediend; we hopen met haar dat die gehonoreerd wordt. En we waren zeker ook verheugd over de beoordeling van de jubileumbundel van de SVVT door Annemarie Kets in het themanummer: *Brieven!* van het Tijdschrift voor Nederlandse Taal- & Letterkunde, 124 (2008). Haar kritische bijdrage kunt u in deze *Astraea* lezen.

En dan mogen we ook nog drie nieuwe leden verwelkomen! Op de studiemiddag van 7 november 2008 waren twee van de aanwezigen, Lisette Kersten en Hetty Brand, zo enthousiast over de boeiende lezing van Nadine Akkerman en Jeanne Holierhoek, dat ze zich spontaan aanmeldden als lid. Op haar beurt werd Jeanne Holierhoek zo geinspireerd door de geinteresseerde toehoorders, dat ook zij lid werd!

Dat zouden we graag herhaald zien op de eerstkomende studiemiddag op 22 mei a.s.

Suzan van Dijk, die de halve wereld overvliegt voor haar onderzoek, doet die dag het kerkzaaltje in Utrecht aan! Daar gaat ze in haar eentje de hele SVVT-studiemiddag vullen met een lezing over haar internationale project over schrijvende vrouwen en hun netwerken. In deze presentatie zal de nadruk liggen op Nederland: op Nederlandse schrijfsters maar ook op buitenlandse schrijfsters die in Nederland gelezen werden. Het draait om de rol die ze hebben kunnen spelen in de literaire wereld, of hun werk gelezen werd en de invloed die het had op de lezers en lezeressen.

Netty van Megen

SVVT-Nieuws

In Memoriam Florence Koorn 15 november 2008

Dinsdag 12 mei is Claudette Baar-de Weerd gepromoveerd op *Uw Sekse en de onze. Vrouwen en genootschappen in Nederland en in ons omringende landen (1750-ca.1810)*. Wij willen haar feliciteren en hopelijk zal zij binnenkort een lezing willen houden op een van onze studiemiddagen.

Ander heuglijk nieuws is dat onze penningmeester een vidi-aanvraag heeft ingediend. Laten we met z'n allen hopen dat hij gehonoreerd wordt.

Agenda

Studiemiddag 22 mei 2009

Tijd: 14.30 – circa 17.30 uur met aansluitende borrel

Plaats: Wittevrouwensingel 28, Utrecht

Dr. Suzan van Dijk presenteert haar internationale onderzoek-project "New approaches to European Women's Writing" (NEWW), waarbinnen het onderzoek valt naar schrijfsters die actief waren v or 1900. Het gaat daar vooral om de rol die ze hebben kunnen spelen in de literaire wereld. Hoe werd hun werk gelezen? Welke impact had het op de lezers en lezeressen? In deze presentatie zal de nadruk liggen op Nederland: op Nederlandse schrijfsters, en ook op de buitenlandse schrijfsters die in Nederland gelezen werden. Daarbij worden "plaatjes" vertoond van de database waarin al die informatie is opgeslagen, en die dient als uitgangspunt voor het onderzoek.

Belangrijk:

Voor geinteresseerden onder de SVVT-leden is het mogelijk om aan de werkzaamheden deel te nemen.

Zie ook: www.womenwriters.nl.

Voor vragen kunt u contact opnemen met Annemarie Hessing van het secretariaat.
Alle informatie over de studiemiddag is ook te vinden op onze website.

Wij hopen u te zien op 22 mei 2009. Iedereen is welkom. Toegang voor leden is gratis; niet-leden   3,50.

Met vriendelijke groet,

Het SVVT bestuur

Verslag Studiemiddagen

Jeanne Holierhoek:

Een moeder en haar oudste dochter: soms wordt het een symbiose, soms herkennen ze maar weinig in elkaar en groeit de afstand. Dat laatste gold voor de relatie tussen Elisabeth Stuart en haar dochter Elisabeth van de Palts (1618-1680). Toen Elisabeth Stuart met haar echtgenoot Frederik V van de Palts naar Praag vertrok, omdat het echtpaar daar tot koning en koningin van Bohemen zou worden gekroond, bleef de dochter achter in het Heidelberger kasteel. De kleine Elisabeth was op dat moment één jaar oud en werd verder opgevoed door haar grootmoeder Louise Juliana, een dochter van Willem van Oranje. Het was een strikt calvinistische opvoeding, die een onuitwisbaar stempel op haar drukte.

Negen jaar later, in 1628, kwam het in Den Haag tot een gezinshereniging. Frederik en Elisabeth waren al jaren eerder naar Den Haag gevlucht, verslagen door de vijand, berooid, financieel afhankelijk van stadhouder Maurits. Vader Frederik zette in Duitsland de strijd voort, moeder Elisabeth schreef diplomatieke brieven en zag erop toe dat het leven in hun Haagse paleisje het prestige behield dat paste bij een koningspaar. Ook al werd het echtpaar spottend aangeduid als de Winterkoning en Winterkoningin, omdat de koninklijke waardigheid hun in 1620 alweer na één winter was ontnomen.

Dochter Elisabeth volgde na haar aankomst in de Nederlanden onderwijs aan een particuliere school in Leiden, samen met haar broers en zusters. Het gezin van Frederik bleef zich uitbreiden tot in totaal dertien kinderen. In die woelige groep bleef de oudste dochter stil studeren. Ze bleek briljant in vele vakken, bijvoorbeeld in wiskunde, oude en moderne talen, filosofie, maar ze kreeg ook het onderricht dat haar moest voorbereiden op een echt prinsessenleven: dansen, etiquette, tafelmanieren.

In 1632 stierf Frederik van de Palts en verhuisde zijn dochter Elisabeth van het Prinsenhof in Leiden naar het Haagse paleis aan de Kneuterdijk, om daar aan de zijde van haar moeder haar representatieve plichten te vervullen. Daar ook moet ze haar eerste ontmoeting hebben gehad met René Descartes (1596-1650). De Franse filosoof woonde en werkte op het moment van hun kennismaking – die rond 1640 moet hebben plaatsgevonden -- al een aantal jaren in Nederland. Ze zagen elkaar vaker en schreven elkaar brieven. Descartes had in Elisabeth iemand gevonden met wie hij op voet van gelijkheid van gedachten kon wisselen, van wie hij zinnige kritiek op zijn denkbeelden kon verwachten.

Waar schreven ze over? Over filosofische problemen als de verhouding tussen lichaam en ziel, een preciaire kwestie binnen de theorie van Descartes. Maar ze schreven ook over wiskunde, over hoe gelukkig te worden, over God en de vrije wil, over de onthoofding van Elisabeths oom, koning Karel I van Engeland. Het was een gevarieerde, boeiende correspondentie, die duurde tot aan de dood van Descartes in het koude Zweden.

In 1644 publiceert Descartes zijn hoofdwerk, de Principia Philosophiae. Voorin staat een opdracht, aan 'de doorluchtige prinses Elisabeth', waarin hij zich lovend uitlaat over haar intellectuele gaven, zowel op het gebied van de metafysica als op dat van de wiskunde. En daar voegt hij nog allerlei complimenten aan toe: Elisabeth is jong en mooi, mild en grootmoedig, ze heeft zich kranig staande gehouden, terwijl het lot haar en haar familie toch niet had ontzien.

De brieven van Descartes aan Elisabeth bleven bewaard, die van Elisabeth aan Descartes waren eeuwenlang onvindbaar. Na 1870 werden er kopieën van gevonden, die in 1879 werden gepubliceerd. Toen pas werd duidelijk dat de lofprijzingen van Descartes geen loze woorden waren geweest, maar dat de prinses inderdaad een intelligente en gevoelige vrouw was, met een misschien te sterk ontwikkeld plichtsbesef. Het liefst zou ze rustig hebben zitten lezen en studeren, maar de belangen van haar familie stelden andere eisen.

Die familiebelangen voerden haar na de vrede van Münster terug naar Heidelberg en uiteindelijk naar Herford, waar ze in 1667 abdis werd van een protestants vrouwenklooster. In haar jonge jaren had ze Anna Maria van Schurman ontmoet, de twee getalenteerde vrouwen hadden brieven gewisseld. Schurman had zich vervolgens aangesloten bij de labadisten, een sektarische groep onder leiding van Jean de Labadie. Tegen 1670 begon de groep zich in Amsterdam nogal onveilig te voelen. Schurman wendde zich tot Elisabeth met de vraag of de labadisten naar Herford mochten komen. Ze bleven er twee jaar. Elisabeth was gastvrij, maar sloot zich niet bij deze ultracalvinistische groep aan. Ze bleef zich bezighouden met filosofie en theologie, correspondeerde met Malebranche en Leibniz, ontving de quakers Robert Barclay en William Penn. Haar moeder, die meer geïnteresseerd was in macht en in mondaine aangelegenheden dan in filosofie, heeft ze na 1646 waarschijnlijk niet meer teruggezien.

Nadine Akkerman:

Elizabeth Stuart was de dochter van Jacobus I van Engeland en Anna van Denemarken; de kleindochter van Mary Stuart Queen of Scots, en de zus van Henry Prins van Wales en diens broer, de latere Karel I. In 1613. Kort na de onverwachte dood van Henry, trouwde ze met de Keurvorst van de Palts, Frederik V. Hij was de zoon van Louise Juliana van Nassau (de oudste dochter van Willem de Zwijger en Charlotte de Bourbon) en daarmee gelieerd aan de Oranjes. Het paar ging in Heidelberg wonen, de hoofdstad van de Beneden-Palts.

In de Duitse landen leidde de groeiende druk van de Contrareformatie tot botsingen tussen de rooms-katholieken en protestanten, die uiteindelijk resulteerden in de Dertigjarige Oorlog. Enkele maanden na de dood van de Habsburgse keizer Matthias in 1619 werd zijn opvolger Ferdinand II afgezet door de Boheemse Landdag. Deze was ontevreden over het Habsburgse katholieke regime en voelde sympathie voor de protestantse zaak. De kroon van Bohemen werd aan Frederik V aangeboden. Tegen de wil van Jacobus I van Engeland had de Nederlandse stadhouder Maurits, die de belangen van de Republiek voor ogen had gehouden, zijn neef Frederik aangezet de kroon te accepteren. Rekenend op de steun van Jacobus I, werd Frederik gekroond tot Koning van Bohemen op 4 november 1619. Drie dagen later werd Elizabeth tot Koningin gekroond.

In de strijd die daarop volgde, werd de slag in Praag in 1620 gewonnen door de katholieke imperialisten die de afgezette keizer Ferdinand II steunden. Het protestantse paar ontving nauwelijks steun van Jacobus I en geen enkele van de Duitse Protestantse Unie, die door Frederiks vader was opgericht om protestantse belangen te beschermen. Frederik verloor niet alleen Bohemen maar ook zijn geboorterecht op de Palts. Het paar zou de geschiedenis ingaan als de Winterkoning en Winterkoningin; deze benamingen refereren spottend aan dat ene jaar waarin ze officieel Koning en Koningin van Bohemen waren.

Na de desastreuze afloop bood de familieband met de Oranjes uitkomst. Het paar trok zich terug in ballingschap in Den Haag, waar zij de titel van Koning en Koningin van Bohemen bleven voeren. Frederik en Elizabeth hadden dertien kinderen. Onder hen Karel Lodewijk, die een gedeelte van de Palts na onderhandelingen terugwon in 1648; Elisabeth, die onder andere correspondeerde met de filosoof René Descartes en de Utrechtse geleerde Anna Maria van Schurman; en Sophie, de latere Keurvorstin van Hannover en moeder van de latere George I van Engeland.

Frederiks mislukte pogingen om Bohemen te regeren, en het verlies van de Palts, maakten hem en Elizabeth al vroeg tot symbolen van het protestantisme op het continent en in Groot-Brittannië. Na Frederiks dood in 1632, leefde Elizabeth nog bijna dertig jaar in Den Haag en het Utrechtse Rhenen, om in 1661, één jaar voor haar dood, naar Engeland terug te keren. Ook al is Elizabeth veelvuldig het onderwerp geweest van verschillende biografieën, het beeld is altijd onvolledig gebleven. De verouderde biografieën romantiseren de mythe van de Winterkoningin. Ze werd tot nu toe vooral geportretteerd als een vrouw

die de meest verschrikkelijke dingen moest doorstaan en die bovenal machteloos was. Nog steeds wordt het beeld van haar geschetst, dat ze een frivole dame is die haar man tot acceptatie van de kroon heeft aangezet en daarmee het noodlot over haar gezin heeft afgeroepen. In de laatste jaren is er ruimte gekomen voor nuance, mede omdat de serieuze en invloedrijke mecenaatfunctie van haar hof voor het voetlicht is gebracht.

Het onderzoek van Nadine Akkerman schetst aan de hand van vele ongepubliceerde brieven, en andere manuscripten, een complexer en completer beeld van Elizabeth Stuart, namelijk als een gedreven maar uiteindelijk onsuccesvolle politica. Zij voerde de scepter over de regering in ballingschap van 1632 tot 1642. In 1632 verliet Frederik V Den Haag om zich naar het slagveld in Duitsland te begeven. Hij keerde nooit meer terug. Elizabeths politieke carrière is nog niet eerder grondig onderzocht, mede omdat haar correspondentie nog nooit stelselmatig is geanalyseerd. Het simplistische beeld van Elizabeth ontstond door het gebruik van onvolledige, vaak foutief getranscribeerde brieven waarvan de selectie voor publicatie op willekeur berustte.

In de historiografie worden smakelijke maar rancuneuze uitspraken van familieleden van Elizabeth vaak onkritisch herhaald. Er wordt zo onbedoeld een eendimensionaal beeld gecreëerd van een uitgerangeerde koningin, slechts geïnteresseerd in toneelstukken, maskerades, en het lezen van romantische vertellingen, of van een excentrieke vrouw die meer aandacht voor haar honden en aapjes had dan voor haar twaalf kinderen. Een blik op haar onverzamelde, voor het grootste gedeelte ongepubliceerde brieven, die ze schreef van 1632 tot 1642, stelt onomstotelijk vast dat dit beeld onjuist is. Haar brieven tonen aan dat ze als weduwe volledig politiek geëngageerd was. Maskerades of andere toneelspelen, waartoe ze opdracht of waarin ze zelf danste, worden bijvoorbeeld zelden genoemd. Van de circa 300 brieven die ze verstuurd naar haar correspondenten in 1632-1642, refereert ze slechts in één brief aan een ballet, en dan slechts terloops. Dit wil niet zeggen dat zulke vertoningen geen doorgang vonden in die bewuste tien jaar: Elizabeths hof was bijvoorbeeld nauw betrokken bij de bruiloft van Johan Wolfert van Brederode en Ludovica Christina van Solms-Braunfels in 1638, één van de grootste feesten georganiseerd in de Nederlanden in de zeventiende eeuw. De festiviteiten hielden weken aan en de organisatie moet enkele maanden in beslag hebben genomen, maar niet één van Elizabeths brieven verwijst ernaar; in plaats daarvan becommen-tariëren haar brieven haar zoons overname van het Hessische leger, de militaire strategieën van de Zweedse generaal Johan Banér en het toe-eigenen van een belegeringsplaats voor haar eigen leger.

Er werd altijd verondersteld dat zij noodgedwongen veertig jaar in ballingschap verbleef. Na de dood van haar man in 1632 transformeerde ze haar eerloze vertrek uit Praag en haar gedwongen ballingschap daarop volgend, in een vrijwillig verblijf in de Republiek. Haar zelfverkozen exil-periode stelde haar in staat om de zaken van de Palts in eigen handen te houden. Terwijl haar vader, Koning Jacobus I, een terugkeer naar Groot-Brittannië had ontmoedigd en zelfs onmogelijk had gemaakt, probeerde Karel I zijn zus te overtuigen zo spoedig mogelijk naar Londen te komen. Hij wilde dat zijn zus haar oude vertrekken in het koninklijke paleis te Londen weer zou innemen, gedeeltelijk omdat vanwege haar vele volgelingen ze een bedreiging vormde voor zijn politieke beleid. Terwijl hij namelijk wilde onderhandelen wilde zij militair ingrijpen; en waar hij wilde schikken, wees zij alle compromissen resoluut van de hand. Eenmaal terug in Londen zou hij haar ideeën misschien in andere banen kunnen leiden. Tot zijn grote frustratie, wees Elizabeth op geraffineerde wijze zijn uitnodigingen om terug te keren naar Engeland af. Ze raakte verwickeld in een subtiel politiek steekspel waarbij ze haar broer op afstand hield om haar zelfstandigheid te behouden, maar hem tegelijkertijd net genoeg naar zich toetrok om hem aan te moedigen haar de militaire ondersteuning te geven die ze nog steeds van hem nodig had om haar doeleinden te bereiken.

Om haar eigen politieke koers te varen moest ze financieel onafhankelijk zijn. Haar herhaalde pogingen om aanspraak te maken op haar weduwe-eigendom, de stad Frankenthal in de Beneden-Palts, getuigen van haar bewustzijn dat ze blijvende financiële middelen moest hebben om haar eigen politieke beleid te kunnen uitvoeren. De historiografische literatuur verbeeldt Elizabeth als een berooide, geldverkwistende weduwe die volledig afhankelijk was van pensioengelden van de Staten-Generaal en het Engelse parlement. Niet alleen uit de onderhandelingen over haar weduwepensioen, maar ook uit een notieboek van haar hoofdsecretaris Theobald Maurice – eerder onopgemerkt gebleven tussen de stapels manuscripten van het Bayerisches Hauptstaatsarchiv, Geheimes Hausarchiv, in München – blijkt het tegendeel: ze bezat een aanzienlijk bedrag spaargeld dat ze voor iedereen verborgen hield, oppotte en had uitgezet tegen rente. Haar voorkomen als arme weduwe in Den Haag moest medelijden opwekken zodat de onderhandelingen over de Palts constant onder de aandacht zouden blijven. Het verborgen extra geld stelde haar in staat om de rol van staatsvrouw op zich te nemen: het maakte het voor Elizabeth mogelijk om haar eigen goedgeoliede secretariaat te runnen, haar eigen ambassadeurs in dienst te nemen en om briedragers te betalen om zo de officiële maar gecensureerde postkanalen te omzeilen. Haar onafhankelijke financiële positie maakte het mogelijk om haar broers uitnodigingen om de Republiek te verlaten af te slaan en haar eigen politieke lijn te volgen.

Er was Karel I veel aan gelegen om het briefschrijven van zijn zus te controleren. De brieven van Elizabeth konden hem schade berokkenen, zo wist hij uit ervaring. Karel realiseerde zich dat zijn zus haar correspondentie gebruikte als een politiek machtsmiddel. Het waren haar secretarissen die een cruciale rol speelden bij het manipuleren, sturen, het initiëren en onderhouden van contacten. Daarom richtte Karel, bij het aan banden leggen van het briefschrijven van zijn zus, zijn pijlen op haar secretariaat. De moderne, vaak denigrerende connotaties die kleven aan het woord secretaris staan ver af van de vroegmoderne betekenis van het woord. De taken van een secretaris gingen veel verder dan het optekenen of notuleren van gegevens. De secretaris was niet iemand die slechts brieven schreef. Als de vertrouwens-persoon van zijn werkgever was hij één van de invloedrijkste politici aan het hof. Hij bepaalde welke brieven er werden voorgelezen of werden verstuurd, wie er werd gehoord en wie niet.

Sir Francis Nethersole wordt vaak genoemd als Elizabeths enige secretaris. Nethersole had zijn thuisbasis als secretaris in Engeland ter behartiging van Elizabeths buitenlandse zaken. In 1634, vlak nadat Elizabeth voor de tweede maal een uitnodiging om terug te keren naar Londen had geweigerd, werd hij meerdere malen opgepakt omdat hij de koning zou hebben beledigd. De daadwerkelijke redenen voor aanhouding waren schimmig. Hij werd aan een kruisverhoor onderworpen en er werd inzage geëist in de papieren die hij van Elizabeth in bezit zou hebben. Hij weigerde dit, ontsnapte en probeerde een rood fluwelen kistje met brieven via de Nederlandse ambassadeur te verduisteren. Onder druk gaf hij zich zelf aan en hij werd in de beruchte Tower van Londen maanden lang opgesloten. Het kistje werd niet teruggevonden. Nethersole werd pas weer op vrije voeten gezet nadat Elizabeth plechtig had beloofd hem te ontslaan.

Elizabeths secretariaat was door de aanhouding van Nethersole in diskrediet gebracht. Niemand wist er precies het fijne van, maar er bleef terecht of onterecht een verdenking van hoogverraad hangen rond Elizabeths secretariaat: ook naar haar overige secretarissen werd nog jaren afkeurend gekeken, in Engeland maar ook in Nederland. Elizabeth schreef alleen nog brieven in haar eigen hand aan belangrijke correspondenten in Groot-Brittannië omdat die immers niet konden worden geweigerd. Karel was erin geslaagd om haar secretariaat te ontmantelen en daarmee haar politieke invloed te beperken en tot op bepaalde hoogte te beheersen. De koninklijke bloedband en Elizabeths populariteit had een publieke ruzie onwenselijk gemaakt, maar een indirecte aanval door het tegenwerken van haar secretarissen bleek zeker zo effectief.

Elizabeth en haar corres-pondenten kregen veelvuldig bewijs dat Karel I en zijn ministers hen bespioneerden. Zij en haar aanhangers ontwikkelden drie verschillende methodes om boodschappen te beschermen. Ten eerste maakten ze gebruik van

valse adresseringen. Een brief geadresseerd aan de hofnar Sir John Finet was bijvoorbeeld minder verdacht dan een brief gericht aan, bijvoorbeeld, Sir Thomas Roe, de politieke spil in Elizabeths netwerk. Zo'n brief zou daarom minder snel geopend worden. Elizabeth rekende er op dat Finet bij ontvangst de eigenlijke brief door zou sturen aan Roe. Ten tweede maakte de kring gebruik van cryptologie, zowel met behulp van cijfers en codes als met raadsels en onzichtbare inkt. Ten derde, naast de postdienst van Boswell, verzond Elizabeth haar brieven via verschillende alternatieve kanalen. Ze stuurde bijvoorbeeld brieven via kooplieden van de Merchant Adventurers' Company. Het is echter onduidelijk hoe vaak ze nog van hun diensten gebruik maakte na 1633. Ook stuurde ze brieven via het hoofdkwartier van de Taxis post service in Brussel, via de Zweedse postdienst, via een agent van de Staten-Generaal in Frankfurt en via persoonlijke briedragers die vaak brieven smokkelden. Hoewel geen enkel kanaal veilig was, wist Elizabeth de verschillende routes toch te bespelen, wat de risico's per brief beperkte. Vanuit Den Haag kon de boodschap ook in meerdere stukjes worden opgebroken en via verschillende routes worden verzonden. Het lukte haar vaak om ongemerkt brieven te versturen. De verscheidene beveiligingstechnieken die ze hanteerde, demonstreert haar vindingrijkheid. Het laat zien dat ze onder geen voorwaarden bereid was om de controle over haar eigen correspondentie, haar eigen leven, of de Palts op te geven.

Literatuur

Uw sekse en de onze. Vrouwen en genootschappen in Nederland en in de ons omringende landen (1750-ca. 1810)

Claudette Baar-de Weerd
Verloren
ISBN: 9788704100790

De afwezigheid van vrouwen bij activiteiten van genootschappen was aanvankelijk zo vanzelfsprekend, dat in de reglementen geen melding werd gemaakt van het uitsluiten of toelaten van vrouwen. In de loop van de achttiende eeuw kwam hierin verandering: dichtgenootschappen nodigden getalenteerde vrouwen uit lid te worden en hervormende genootschappen als de wapen-genootschappen stelden het donateurschap open voor vrouwen. Zeeuwse vrouwen richtten een natuurkundig genootschap op waar zij lessen in de natuurwetenschappen volgden. In deze genootschappen namen vrouwen actief deel aan verschillende activiteiten. Passief was hun rol bij Felix Meritis, dat zichzelf expliciet een mannen-genootschap noemde en de aanwezigheid van vrouwen slechts mondjesmaat gedoogde. Claudette Baar-de Weerd beschrijft de discussies over het toelaten van vrouwen, de rol zij binnen de verschillende soorten genootschappen speelden en hun sociale achtergronden. Tot slot vergelijkt zij de positie van deze vrouwen met die van hun seksegenoten in Groot-Brittannië en Duitsland.

"Dat gy mij niet vergeet"

Correspondentie van vrouwen in de zeventiende en achttiende eeuw

Annemarie Armbrust, Marguërite Corporaal & Marjolein van Dekken (red.)
Aksant
2006
ISBN: 978-90-5260-227-1

In het vroegmoderne Europa werd het epistolaire genre door een groot aantal vrouwen als expressiemiddel gebruikt. Vaak wordt verondersteld dat deze brieven schrijfsters van goeie komaf waren en dat hun pennenvruchten bedoeld waren om te communiceren over persoonlijke ervaringen met seksegenoten. Echter, zoals dit boek laat zien, blijkt dit niet altijd het geval te zijn. Ook vrouwen zonder een uitgebreide opleiding, zoals zeemansvrouwen, correspondeerden met hun verafgeerde echtgenoten om over de beslommeringen aan het thuisfront te vertellen. Bovendien gebruikte een grote groep vrouwen het genre van de brief als een publiek platform om hun opvattingen over politiek en religie uit te wisselen; gingen vrouwen via brieven met mannelijke geleerden in debat over filosofie en wetenschap; schreven oudere vrouwen brieven aan jongere seksegenoten als wijze levensraad en wendden schrijfsters het epistolaire genre aan om de roman vorm te geven. De artikelen door Mirjam de Baar, Suzan van Dijk, Edda Holm, Netty van Megen, Pim van Oostrum en Agnes Sneller vormen een belangrijke bijdrage tot een hedendaags besef van de vroegmoderne brievencultuur waarin vrouwen uit alle sociale lagen participeerden.

Websites

De SVVT

www.svvt.org

Het IIAV

www.iiav.nl

Het IISG

www.iisg.nl

De VVG

www.vrouwengeschiedenis.nl

www.womenwriters.nl

Voorzitter:

Netty van Megen
ajm.vanmegen@planet.nl

Secretaris:

Annemarie Hessing-Armbrust
Kostverloren 46
1251 TR LAREN NH
06 - 46 25 31 01
info@svvt.org

Penningmeester:

Marguerite Corporaal
m.corporaal@let.ru.nl

Postbankrekening 40 52 235
t.a.v. Stichting Vrouwengeschiedenis van de
Vroegmoderne Tijd
te Elst

Lid:

Almut Sommer
almutsommer@hotmail.com

Edda Holm
eddaholm@hetnet.nl

www.svvt.org

